

Verdiepingscursus: Psychoanalyse voor de praktijk!

Een serie van 4 cursusavonden georganiseerd door Psychoanalytisch Centrum West voor collega's werkzaam in de GGZ, die eerder de basiscursus Psychoanalyse voor de Praktijk hebben gevolgd. Eventuele andere belangstellenden kunnen contact opnemen met de docent en in overleg deelnemen.

De cursus zal plaatsvinden op de dinsdagen 21 mei, 4 en 18 juni en 2 juli 2024 van 19.30 tot 21.30 uur in Rotterdam. Voor meer informatie zie onderaan.

Introductie

In de basiscursus zijn o.a. aan bod gekomen: overdracht en tegenoverdracht, projectieve identificatie, containment, enactment, onbewuste fantasie en dromen, negatieve therapeutische reactie. In de verdiepingscursus worden onderstaande thema's behandeld.

Een praktisch psychoanalytisch ABC, verdiepingscursus.

21 mei: 'Wetten' van het onbewuste

De onbewuste laag in ons denken kent zijn eigen wetten, die nog het meest lijken op die van het denken tijdens een droom. Bekende kenmerken van droomdenken zijn, dat er het geen tegenstrijdigheden of negatie kent, dat een deel voor een geheel kan staan, of één persoon voor meerdere personen en dat verschuivingen kunnen optreden, bijvoorbeeld van een mens naar een dier of voorwerp. Freud vroeg zich af hoe het eigenlijk mogelijk is, dat we een onderscheid kunnen maken tussen de materiële realiteit enerzijds en droom en fantasie anderzijds. Hij stelde dat het IK, de psychische instantie die zorgt voor het contact met de realiteit, in ieder geval met voldoende energie bezet moet zijn en voldoende tijd moet hebben om (interne) waarnemingen te verzamelen, waardoor het realiteit en fantasie/droom van elkaar kan onderscheiden.

In een psychoanalyse vormen de onbewuste laag in het denken en de psychische realiteit van de patiënt de focus van de behandeling. De analyticus richt een generatief proces in, waarin het onbewuste tot leven kan komen. In een integratieve psychotherapeutisch georiënteerde behandeling is dat niet het geval, maar is wel van belang dat behandelaar uitingen van het onbewuste kan herkennen en het realiteitsgerichte denken kan versterken door stil te staan bij ervaringen en belevingen, zodat het onderscheidend vermogen van het Ik kan toenemen. Dat betekent dat het IK moet afzien van directe bevrediging en/of het afreageren van frustraties. Veel cliënten verdragen echter geen uitstel en vertraging, maar willen direct antwoorden, of nemen hun toevluchten tot 'verdovende' activiteiten, zoals blowen, gamen, porno kijken etc. Ook behandelaars vinden het soms moeilijk om af te zien van oplossingsgericht denken. In de les komt aan bod hoe de behandelaar hiermee kan omgaan.

2 juni: Het Sexuele als bron van pathologie

In een latere conceptualisering van het onbewuste stelt de Franse psychoanalyticus Jean Laplanche dat het onbewuste zich vormt doordat de zuigeling bepaalde boodschappen van de volwassenen om

zich heen niet 'vertaald' krijgt. Daarbij gaat het met name om seksuele boodschappen/gevoelens die onbedoeld opgewekt worden als onderdeel van de normale dagelijks verzorging en het fysiek contact met de baby. De onbewuste seksualiteit van de ouder/verzorger maakt hier mede deel vanuit, evenals boodschappen die met 'gendering' te maken hebben. Vanuit het onvertaalbare ontstaat het onbewuste en is bij Laplanche geen inherent psychisch domein. Het driftmatige karakter ontstaat doordat het onvertaalde alsnog op vertaling aandringt. Wat Laplanche het 'sexuale' noemt, heeft betrekking op de infantiele seksualiteit en verwijst naar de seksuele boodschappen die niet vertaald konden worden, maar wel van invloed zijn op de latere psychische en psychoseksuele configuraties en theorieën die het kind maakt. Pathologie is in deze opvatting het onbevredigende, problematische antwoord van het jonge kind op de dwingende eisen die vanuit het sexuelle gesteld worden. In de hoogfrequente psychoanalytische behandeling herhaalt zich in zekere zin de asymmetrische en enigmatische relatie uit de kindertijd en kan het sexuelle deels ge(re-)construeerd en doorgewerkt worden. In andere behandelvormen kan de behandelaar alert zijn op zgn. defensieve manoeuvres die het kind zich als antwoord op het sexuelle eigen heeft gemaakt en proberen deze actief te vervangen door een meer adequate ontwikkeling.

15 juni: (Pre-)Oedipale dynamiek en separatie-individuatie.

In aansluiting op de tweede bijeenkomst besteden we deze derde bijeenkomst aan (pre-)oedipale fantasieën en dynamiek. Het onderscheid tussen dagdromen en onbewuste fantasieën is in de eerdere cursus aan bod geweest, maar herhalen we kort. Daarna maken we de overstap naar het thema van deze bijeenkomst, waarbij we verkennen hoe de vroege oedipale ontwikkeling samengaat met wisselende identificaties en loyaliteiten, waarin de beelden van de ouders mede door de introjecties en projecties van het kind gevormd worden, en welke rol de gewetensontwikkeling hierbij speelt. In diezelfde periode speelt ook de separatie-individuatie van moeder, en de overgang van de dyade naar de triade, waarbij de vader een belangrijke rol speelt. Separatie-individuatie wordt hier opgevat als het verwerven van de innerlijke zekerheid dat een gedifferentieerd bestaan mogelijk is, waarin het lichaam, gevoelens, gedachten en handelen als 'eigen' worden ervaren, met behoud van een innige band met het object. We zullen in deze bijeenkomst verkennen hoe beide ontwikkelingsstaken (separatie-individuatie en Oedipaliteit) met elkaar kunnen interfereren. Daarnaast besteden we aandacht aan hoe (pre-)Oedipaliteit zich manifesteert in de behandelrelatie en in de zitting.

2 juli: Somatische overdracht en tegenoverdracht

Een psychoanalytisch uitgangspunt is dat het individu is geworteld in het lichamelijke en driftmatige. Bij een gezonde ontwikkeling is er een nauwe samenhang tussen lichaam, affect en denken; er is sprake van een continuüm. Breuken in dat continuüm ontstaan wanneer de primaire verzorger(s) onvoldoende beschikbaar zijn of onvoldoende mogelijkheden hebben om lichamelijke gewaarwordingen, affect en gedachten te begrijpen en te mentaliseren voor/met het jonge kind. Ook kan er sprake zijn van grensoverschrijdend gedrag of misbruik of geweld, waardoor het continuüm gecompromitteerd raakt en betrokkene contact met lichaamssignalen uit de weg gaat. Bij dergelijke breuken in het continuüm is soms bij de patiënt sprake van overdracht naar het eigen lichaam, om een affectlading die niet verwoord en gedacht kan worden, alsnog kwijt te raken. Daarop reageert de behandelaar soms zelf ook met een fysieke tegenoverdracht. Daarnaast wordt het lichamelijke aanwezig zijn van de analyticus vaker tot onderdeel van de setting gerekend, met name voor patiënten die een wat zwakkere structuur hebben en geneigd zijn hun veiligheid in een symbiotische relatie te zoeken. In diezelfde theorievorming bestaat het onderscheid tussen een verticale duiding die de body-mind link betreft en een horizontale duiding die de relatie tussen analyticus en analysand betreft. In deze bijeenkomst komen voorbeelden van beide duidingen aan bod, wordt het belang van verticale duidingen toegelicht aan de hand van praktijkvoorbeelden en verkennen we hoe deze duidingen in een regulier psychotherapeutisch contact kunnen worden ingezet.

Informatie:

De cursusavonden zijn bedoeld voor GGZ-collega's die eerder de basiscursus Psychoanalyse voor de Praktijk hebben gevolgd. Eventuele andere belangstellenden (psychiaters, psychologen, psychotherapeuten) kunnen contact opnemen met de docent en in overleg deelnemen.

Een BIG-registratie is een voorwaarde voor deelname.

Iedere bijeenkomst zal bestaan uit een inleiding op de stof, een bespreking van de literatuur aan de hand van vragen en commentaren van de deelnemers, close reading van enkele cruciale passages en een bespreking van een door één van de deelnemers ingebrachte casus.

Docent:

De cursus wordt gegeven door Famke Kwee, psychotherapeut en psychoanalytica, opleider en leeranalytica bij de Nederlandse Psychoanalytische Vereniging (NPAV).

Aantal deelnemers: minimaal 8, maximaal 12.

Data: 21 mei, 4 en 18 juni, 2 juli 2024.

Tijdstip: van 19.30 tot 21.30 uur.

Locatie: Burgemeester Bosstraat 46, 3043 GD Rotterdam.

Deze locatie is goed te bereiken met OV (bus 33 en bus 40 vanaf CS) en auto; u kunt gratis parkeren op het terrein van De Fabriek.

Inschrijving via secr@pacwest.nl. Bij inschrijving graag naam en BIG-nummer vermelden. Uw inschrijving is definitief na betaling. U kunt zich alleen voor de volledige cursus aanmelden.

Kosten: 240 euro, overmaken naar IBAN NL73TRIO 0379433915

o.v.v. Verdiepingscursus: *Psychoanalyse voor de praktijk!*

Accreditatie: wordt aangevraagd voor NVP, NVvP en FGzPt

Literatuur

Na inschrijving ontvangt u de literatuur per mail. Alle deelnemers wordt gevraagd de literatuur van te voren te lezen en mee te brengen naar de cursusavond. Bij toerbeurt kiezen drie à vier deelnemers een voor hen in professioneel opzicht treffende passage en lichten toe waarom.